

Programmi nimi	Regionaalpoliitika programm
Programmi eesmärk	Inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond.
Programmi periood	2022–2025
Peavastutaja (ministeerium)	Rahandusministeerium

Sisukord

Sissejuhatus	2
Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve.....	3
Olukorra analüüs	5
Meetmed ja tegevused.....	8
Meede 1. REGIONAALARENG	8
Tegevus 1.1. Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö areng	8
Meede 2. KOHALIKE OMAVALITSUSTE POLIITIKA JA FINANTSEERIMINE	11
Eesmärk: Võimekas, elanikele kvaliteetseid teenuseid tagav, finantsiliselt kestlik kohalik tasand ja toimiv kohaliku omavalitsuse korraldus.....	11
Tegevus 2.1. Kohalike omavalitsuste ja regionaalhalduse koordineerimine	11
Tegevus 2.2. KOVide finantseerimise ja finantsjuhtimise korraldamine.....	12
Meede 3. RUUMILINE PLANEERIMINE	13
Meetme tasandi eesmärk ja mõõdikud ühtivad Tegevuse tasandi omadega.....	13
Tegevus 3.1. Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja korraldamine.....	13
Programmi juhtimiskorraldus	16

Sissejuhatus

TULEMUSVALDKOND		TÕHUS RIIK			
Eesmärk: Elanikkonna vajadustega arvestav ühtne ja tõhus riigivalitsemine					
Valitsuse toetamine (Riigikantselei)	Riigi rahandus (Rahandusministeerium)	Halduspoliitika (Rahandusministeerium)	Regionaal- poliitika (Rahandusministeerium)	Finantspoliitika (Rahandusministeerium)	Arhiivindus (Haridus- ja Teadusministeerium)
Eesmärk: Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine	Eesmärk: Riigi rahandus on kestlik ja majandusüklit tasakaalustav	Eesmärk: Riigihaldus on tõhusalt ja kvaliteetselt korraldatud ning riiklik statistika toetab läbipaistvate riigijuhtimise otsuste tegemist.	Eesmärk: Inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond.	Eesmärk: Ettevõtlus- ja finantskeskkond on konkurentsivõimeline ja usaldusväärne	Eesmärk: Ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine

Joonis 1. Tulemusvaldkonna „Tõhus riik“ programmid ja eesmärgid

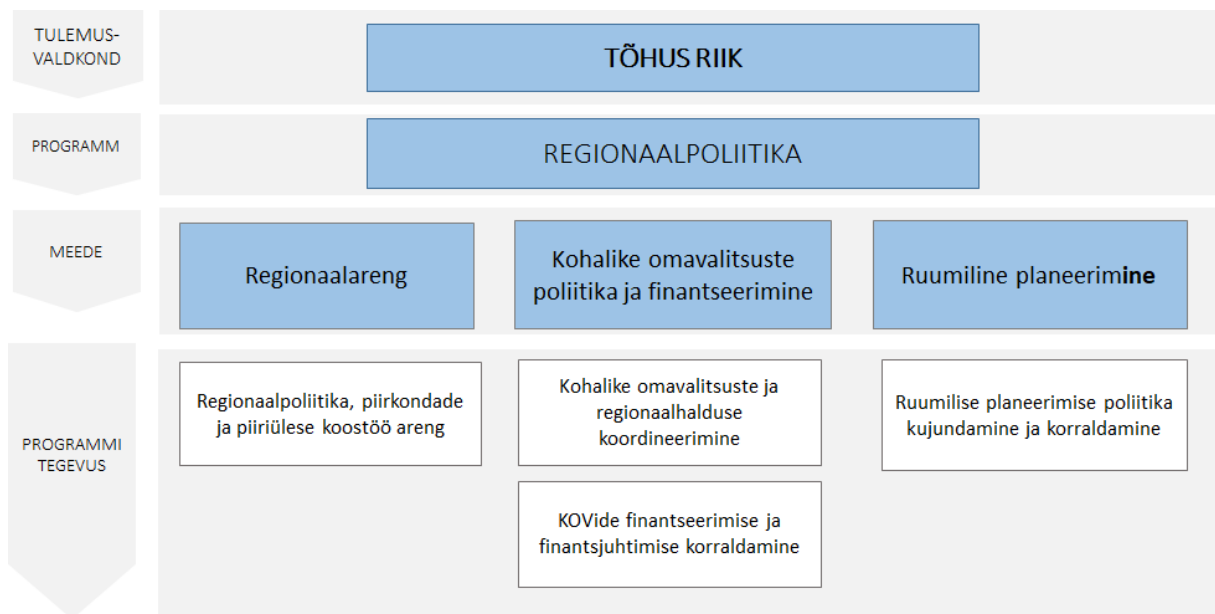
Tulemusvaldkonna „Tõhus riik“ regionaalpoliitika programm hõlmab:

- 1) kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamist ja regionaalhalduse koordineerimist;
- 2) ruumilise planeerimise ja jätkusuutliku maakasutuse edendamist kohalikul ning riiklikul tasandil;
- 3) regionaalpoliitika kujundamist ja regionaalarengu suunamist.

Kohalike omavalitsuste poliitika, ruumilise planeerimise korraldamine ja regionaalareng on seotud lisaks tulemusvaldkonnale „Tõhus riik“ ka kõigi teiste tulemusvaldkondade ja riigi arengut suunavate arengukavadega. Regionaalpoliitika programmi eesmärgid saavutatakse suures osas muude programmide (transpordipoliitika, ettevõtluspoliitika, maaelupoliitika jm) kaudu. Regionaalpoliitika programm hõlmab Rahandusministeeriumi valitsemisala meetmeid ja tegevusi. Regionaalpoliitika programmi abil tagatakse muude programmide regionaalselt tasakaalustatud elluviimine.

Programmi alusdokumendid:

- Eesti pikaajaline strateegia “Eesti 2035”
- Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2021-2023;
- Üleriigiline planeering „Eesti 2030+”;
- Ruumilise planeerimise roheline raamat;
- Eesti regionaalse arengu tegevuskava;
- Partnerluslepe Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kasutamiseks 2014-2020;
- Maakondade arengustrateegiad, maakonnaplaneeringud ning kohalike omavalitsuste arengukavad ja üldplaneeringud.

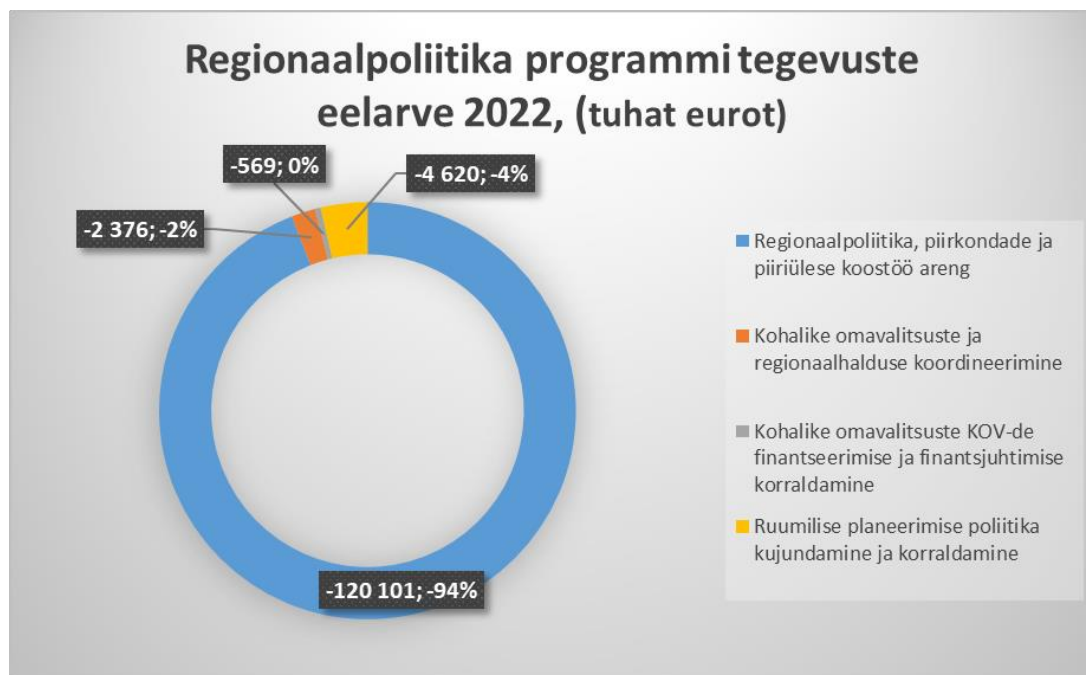

Joonis 2. Regionaalpoliitika programmi struktuur

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Eesmärk: Inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
				Sihttase				
Harju maakonna elanike osakaal Eesti rahvaarvust (%), ≤	44,7	45,1	45,4	46	46,4	46,8	46,8	46,8
Väljaspool Harju maakonda loodud SKP osakaal Eesti SKPst (%), ≥	34,9	35,1	34,4	35	35	35	35	35
Kinnisvara hindade regionaalne erinevus (Harju-, Tartu-, Pärnumaa vs ülejäänud Eesti keskmine, kordades), ≤	5,0	4,9	4,9	5	5	5	5	5
Elukeskkonnaga rahulolu Eestis, %, >	-	-	84,5	85	85	85	85	85
Elukeskkonnaga rahulolu piirkondlikud erinevused: kõrgeima ja madalaima detsiili KOVide vahe, (protsendipunkt), <	-	-	29	29	29	29	29	29
Kohalike omavalitsuste kulude osakaal valitsussektori kuludest, %, ≥	24,2	25,4	23,3	25	25	25	25	25

Joonis 3. Regionaalpoliitika programmi 2022. aasta eelarve tegevuste lõikes

Programmi eelarve täitmine tegevuste lõikes, tuh eurot	2021 RE	2022RE	Muutus	Muutus, %	Eelarve		
					2023	2024	2025
Regionaalpoliitika programm	-120 169	-127 666	-7 497	6%	-117 778	-99 866	-86 449
Tegevus: Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö areng	-85 658	-120 101	-34 443	40%	-113 447	-95 624	-82 201
Tegevus: Kohalike omavalitsuste ja regionaalhalduse koordineerimine	-1 952	-2 376	-424	22%	-2 306	-2 261	-2 263
Tegevus: Kohalike omavalitsuste finantseerimise ja finantsjuhtimise korraldamine	-30 278	-569	29 709	-98%	-275	-269	-270
Tegevus: Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja korraldamine	-2 281	-4 620	-2 339	103%	-1 749	-1 713	-1 715

Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö arengu tegevuse kulude eelarvest 99% antakse toetusteks regionaalsete erinevuste ühtlustamiseks. Vastavalt regionaalse arengu tegevuskavale töötatakse selle nimel, et tagada kõigi piirkondade ühtlane areng, rakendades nende eripäradest tulenevat potentsiaali. Nendeks sihipärasteks tegevusteks ja paremaks regionaalpoliitika elluviimiseks eraldatakse nii siseriiklikke kui ka Euroopa Liidu toetusi. Lisainfot Rahandusministeeriumi kodulehelt:

<https://fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/regionaalareng-ja-poliitika>

Olukorra analüüs

Areng hea või väga hea:

- **Haldusreformi elluviimisega on loodud eeldusi arenguhüppe saavutamiseks** KOV võimekuses, teenused on kättesaadavad ja muutunud kvaliteetsemaks.
- **Loodud on kohalike omavalitsuste teenuste seire keskkond.** 2019. a augustist on avalikul veebilehel <https://minuomavalitsus.fin.ee> ülevaade omavalitsuste teenuste olukorrast, mida läbi küsitluste jm info täiendatakse iga-aastaselt.
- **Eesti suurimate linnapiirkondade rahvusvaheline majanduslik konkurentsivõime on võrdluses muude ELi piirkondadega jõudsalt tugevnemas.** 2019. aastaks on Tallinna ja Tartu SKP elaniku kohta tõusnud vastavalt 112%ni ja 77%ni Euroopa Liidu 27 liikmesriigi keskmisest.
- **Piiriülene koostöö.** Nii Eesti piirkondade edukus kui ka riigi terviklik areng sõltuvad üha enam meie aegruumilisest ja funktsionaalsest seotusest ning koostööst Euroopa muude piirkondade ja tuumaladega. *Interreg* koostööprogrammide kaudu on aastatel 2007–2014 rahastatud 319 Eesti osalusega projekti. Perioodi 2014–2020 kestel on rahastatud üle 400 Eesti osalusega koostööprojekti ning ka Eesti juhtpartnerite arv on samuti märgatavalt kasvanud.
- Ruumilise planeerimise valdkonna **probleemkohad ja võimalikud lahendused on kirjeldatud 2019. aastal valminud ruumilise planeerimise rohelises raamatus¹.** Parenduste elluviimine toimub ruumilise planeerimise poliitika ja praktika suunamise kaudu ning vajalikke arendusprojekte ellu viies.

Vajab tähelepanu:

- **Eesti riigi vähene detsentraliseeritus võrreldes Põhjamaadega.** Eesti omavalitsuste osakaal valitsussektori kuludes on poole väiksem (23%) kui meile eeskujuks olevates Põhjamaades (valdavalt 40% ja rohkem) või teistes OECD riikides. Haldusreformi eesmärk oli suuremate ja tugevamate omavalitsuste loomine. Haldusterritoriaalse reformi järel on järgmiseks oluliseks väljakutseks omavalitsuste otsustusõiguse suurendamine ja selleks riigilt kohalikule tasandile täiendavate ülesannete üleandmine.
- **Kohalike omavalitsuste vähene koostöö teenuste osutamisel ja regionaalses arendustegevuses.** Kuigi haldusreformi tulemusena omavalitsuste haldusterritooriumid suurenesid, on meil jätkuvalt omavalitsuslikke ülesandeid, mida oleks mõistlik täita omavalitsuste koostöös. Kohalike omavalitsuste enda rahaline panus ühiselt täidetavate ülesannete täitmiseks on vähene, olulisel määral sõltutakse riigilt laekuvast maakondliku arendustegevuse toetusest. Lisaks peaks suurenema üleriigilise omavalitsusliidu roll kohalike omavalitsuste IT- ja personaliarenduste koordineerimisel ja muude keskselt omavalitsustele pakutavate toetavate tegevuste korraldamisel.
- **Suurendada tuleb kohaliku omavalitsuse rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel.** Selleks, et tagada riigi ühtlane majanduslik areng ning elanike heaolu ka väljaspool Harjumaad, on oluline laiendada kohalike omavalitsuste motivatsiooni ja tegevusi ettevõtluskeskkonna arendamisel.
- **Kohalike omavalitsuste võimekus on ebaühtlane.** Väiksemates KOVides ei ole võimalik tagada kõiki vajalikke kompetentse piisaval tasemel. Omavalitsuste jätkuvaks tugevdamiseks ja teenuste osutamise võimekuse parandamiseks võiks abi olla kohalike omavalitsuste jätkuvast ühinemisest. Haldusreformi eelsel perioodil oli määratud omal algatusel ühinevatele omavalitsustele riiklik toetus, mis haldusreformi käigus tühistati.

¹ Ruumilise planeerimise roheline raamat: <https://planeerimine.blogi.fin.ee/wp-content/uploads/2021/05/Ruumilise-planeerimise-roheline-raamat.pdf>

- **Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia on OECD riikide seas kõige madalam.** Väga madal finantsautonoomia on oluline riskitegur KOVide eduka toimimise tagamisel. Peamiseks puuduseks on piiratud võimalus KOVidel jaotada ressursse vastavalt kohapealsetele vajadustele ja olukorrale. Uuringute kohaselt töötavad KOVid kõige tõhusamalt siis, kui elanikud maksavad kohalike teenuste eest läbi kohalike maksude ja tasude. Finantsautonoomia suurendab avalikku vastutust pakutavate teenuse osas, kuna võimaldab leida tasakaalu avalike teenuste soovide ja selle eest makstavate maksude vahel.
- **Arvestades Eesti territooriumi väiksust on Eesti-siseseid piirkondlikud erinevused ülejäänud ELi ja OECD riikidega võrdluses suured².** Märgatavat nihet territoriaalselt ühtlasema arengu suunas viimastel aastatel toimunud ei ole. Tööhõive ja sissetulekute piirkondlikud erinevused on mõnevõrra vähenenud, muudes olulisemates sotsiaal-majanduslikes arengunäitajates on piirkondlike arenguerinevuste vähenemine olnud pigem väheoluline või on toimunud erinevuste suurenemine.
- **Valdkonnapoliitikate regionaalse mõju koordineerimisel on puudujääke.** Tasakaalustatud regionaalarengu saavutamiseks on vaja, et ministeeriumid kaaluksid ja suunaksid teadlikult oma tegevuse mõju regionaalarengule. Välja kujunemata on tegelik praktika pikaajalises strateegias "Eesti 2035" käsitletud regionaalsete arenguvajaduste lahendamiseks, mõõdikute piirkondlike erisuste alusel valdkonna arengukavade ja programmide eesmärgipüstistuse täpsustamiseks ning strateegia Vabariigi Valitsuse tegevuskavas kokku lepitud tegevuste elluviimiseks valdkondlike programmide alusel.
- Vaatamata Eesti organisatsioonide kõrgetele osalusnäitajatele **Interreg programmides** võrreldes teiste riikidega, jääb väljakutseks **väljaspool Tallinna ja Tartu organisatsioonide ja väiksemate kohalike omavalitsuste kaasamine üleeuroopalisesse või makroregionaalsesse koostöösse.** Interregi programme kasutavad Eesti institutsioonid oma arenguvajaduste ning innovatsiooni rahastamisvahendina, mis võimaldab tõsta organisatsioonide administratiivset suutlikkust ning leida teed uute lahenduste ja innovaatiliste tegevuste finantseerimiseks. Samas arendustegevuste toetamise tulemused **ei ole alati kvantitatiivselt mõõdetavad** ning koheselt nähtavad, mis raskendab väiksemate organisatsioonide (sh KOVide) Interreg programmide projektides osalemiseks omavahendite leidmist.
- **Pärast haldusterritoriaalset reformi on vaja tervikliku üldplaneeringuga määrata maakasutuspõhimõtted ning maakasutus- ja ehitusreeglid moodustunud kohalike omavalitsuste territooriumidel.** Ühinemisel moodustunud kohalikud omavalitsused koostavad uued üldplaneeringud, tuginedes 2015. aastal jõustunud planeerimiseadusele ning aastatel 2017–2019 kehtestatud maakonnaplaneeringutele ja juhendmaterjalidele³. Üldplaneeringute koostamise käigus (eelkõige perioodil 2020–2022) on võtmetähtsusega erinevate valitsusasutuste tihe koostöö kohalike omavalitsustega.
- **Arengu kavandamisel, sealhulgas ka ruumilises planeerimises, on vaja fookusesse võtta rahvaarvu kahanemisega kohandamine.** Eesti ruumilise ja strateegilise planeerimise praktika on nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil lähtunud rahvaarvu kasvust. Tegelikud rahvastikuprotsessid ja -prognoosid näitavad rahvaarvu kahanemist suures osas Eestis.
- Ruumilise planeerimise valdkonnas kutsuda vajadusel ellu seadusemuudatusi ja kujundada praktikat selliselt, et planeeringute roll erinevate valdkondade ruumiliste **arenguvajaduste tasakaalustajana** tugevneks.
- **Vajalik on ruumilise planeerimise valdkonna digipööre,** et tõhustada ja lihtsustada planeeringute koostamist ja planeeringuandmete kasutamist.

² Eurostat Regional Yearbook, 2018; Regions at a Glance, OECD 2018 (https://read.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-regions-and-cities-at-a-glance-2018_reg_cit_glance-2018-en#page1)

³ <https://planeerimine.ee/seadus-ja-juhendid/pohimotted/>, <https://planeerimine.ee/seadus-ja-juhendid/yp-noustik/>,

Programmi olulisemad tegevused järgmise 4 aasta vaates (RES)

1. **Regionaalse arengu tegevuskava** rakendamine:
 - EL 2021-2027 struktuurivahendite majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgi regionaalarengu toetusmeetmete ettevalmistamine ja käivitamine.
 - Interreg programmide 2021-2027 ettevalmistamine ja käivitamine.
 - Ida-Viru Õiglase Ülemineku Kava koostamine ja selle alusel kavandatud toetusmeetmete ettevalmistamine ja käivitamine. Ida-Viru tegevuskava 2030 uuendamine.
 - Erinevate ministeeriumide poolt välisvahenditest rahastatavate toetusmeetmete väljatöötamisel ja elluviimisel nende regionaalse mõju koordineerimine ja piirkondlike eripäradega arvestamine.
 - Maakonna arengustrateegiate uuendamisprotsessi koordineerimine.
2. **Kohalike omavalitsuste teenuste taseme seire tõhustamine**, et toetada omavalitsusi tagasiside ja võrreldava infoga nende olukorra kohta ning aidates neid läbi teadlikkuse suurendamise kitsaskohtade ja tugevuste üle liikuda teenuste parandamise suunas läbi minuomavalitsuse portaali, et toetada kohalike teenuste paranemist üle Eesti.
3. **Kohalike omavalitsuste võimekuse ja kompetentside arendamine**, omavalitsuste vahelise **koostöö** ning kohaliku ja keskvalitsuse partnerluse tugevdamine, **detsentraliseerimise** toetamiseks kohalike omavalitsuste rahastamise põhimõtete muutmine ja kohalike omavalitsuste rolli suurendamine kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamisel.
4. Rahandusministeerium, kui ruumilise planeerimise kompetentsikeskus, panustab läbi **eri- ja teemaplaneeringute** transpordi, keskkonna ja regionaalpoliitika programmide täitmisesse (Suure Väina püsiühendus, Tallinna ringraudtee, Harju maavarade planeeringud).
5. Tegevused ruumilise planeerimise tõhustamiseks – **planeeringute digipöörde elluviimine** (sh planeeringute ruumiandmete kättesaadavuse tagamine, menetluste tõhustamine digilahendustega) koos asjakohaste õigusakti muudatustega planeerimise lihtsustamiseks ning üleriigilise planeeringu uuendamine (sh rakendamiseks ka üld- ja detailplaneeringute koostamisel).

Meetmed ja tegevused

Meetmete kirjelduses kasutatud sümbolite tähendused: Uuringud ja analüüsid; Projektid jm suured tegevused; IT-arendused; Koolitused; Pidevad tegevused

Meede 1. REGIONAALARENG

Eesmärk: Piirkondade arengueelduste parem kasutus majanduskasvuks ja elukvaliteedi tõusuks vajalike hüvede kättesaadavus

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
				Sihttase				
Maakondade SKP kasv (15/15, kõigis maakondades)	15	15	7	15	15	15	15	15
Keskmete sissetulekute kasv kõigis maakondades suurem kui THI muutus (15/15), %, ≥	Hiiu-, Saare- ja Viljandimaal <3,4% (12/15)	Raplamaal <2,5% (14/15)	1,8	1,4	2,1	2,0	1,9	1,9

Tegevus 1.1. Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö areng

Eesmärk: Riigi arengudokumentides määratud regionaalse arengu eesmärkide saavutamine ning regionaalmeetmete mõjus ja nõuetekohane elluviimine.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
				Sihttase				
Valdkonnapiolitilistest toetusmeetmetest väljapoole Harju maakonda eraldatud toetuste osakaal,	-	-	-	68	68	68	68	68
Kasusaanud ettevõtete arv	-	-	10369	-	-	2410	2410	-
Toetuste kaasabil loodud töökohtade arv	-	-	1563	-	-	1950	1950	-
Elukeskkonda arendavate toetuste maht, m€	-	-	27	-	-	35	35	-
Piiriülese koostöö programmides osalevate Eesti partnerite arv (kodanikuaktiivsuse näitaja)	-	-	400	-	-	410	410	-

Tegevused ja tulemus

Regionaalpoliitika kujundamine

Regionaalpoliitika peamine eesmärk on aidata kaasa järgmiste tulemuste saavutamisele:

- piirkondade majandusarengu ja hõive tugevnemine;
- teenuste parem kvaliteet ja kättesaadavus toimepiirkonna keskustes;
- maapiirkondade kohandamine väheneva ja vananeva rahvastikuga, inimeste tagasipöördumise soodustamine väljapoole pealinna piirkonda;
- suuremate linnapiirkondade jätkusuutlik areng;
- piirkondliku ja kohaliku tasandi arendustegevuse tugevnemine;
- aktiivsem piiriülene arenduskoostöö kohalikul ja regionaalsel tasandil.

! Regionaalse arengu tegevuskava (integreerituna Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti tegevuskavadega) elluviimise seire ühildatuna pikaajalise strateegia "Eesti 2035" regionaalsete sihtide ja muutuste edenemise seirega.

! Euroopa Liidu 2021-2027 perioodi struktuurivahendite ning taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete ettevalmistamisel eelnõude koostajate juhendamine ja nõustamine toetuste regionaalsete mõjude teadlikuks suunamiseks.

! Territoriaalse õiglase ülemineku kava ja õiglase ülemineku fondi meetmete väljatöötamise ja elluviimise koordineerimine.

! 2019-2021 on välja on töötatud EL ühtekuuluvuspoliitika 2021-2027 rakenduskava ja uued Interreg programmid. Järgmisena, 2022-2023, toimub vastavate toetusmeetmete käivitamine, samaaegselt vaadatakse üle riigi regionaalmeetmed.

Maakondlike arendusorganisatsioonide nõustamine maakonna arengustrateegia koostamisel ja elluviimisel.

Võrgustikutegevused maakondlike arendusorganisatsioonide, suuremate linnade arendusjuhtide, kohalike omavalitsuste arendusjuhtide omavahelise kogemuste vahetuse soodustamiseks ning teabe jagamiseks.

Keskselt korraldatud koolitus- ja arendustegevused maakondliku ja kohaliku tasandi arendusvõimekuse parandamiseks, ekspert- ja rakkerühmade ellukutsumine riigi ja KOVide ühiste väljakutsete lahendamiseks.

Osalemine valdkondlike strateegiliste dokumentide koostamisel, et tagada piirkonniti erinevate arenguvajaduste ja -väljakutsetega parem arvestamine.

Valdkonnapoliitikaid elluviivate õigusaktide eelnõude regionaalsete mõjudega arvestamise kontroll ning koostajate nõustamine mõjude varasema ja sisulisema arvestamise soodustamiseks.

Osalemine rahvusvahelistes koostöövõrgustikes ning valdkondlike EL ja OECD tööühaste tegevuses.

Vajaduspõhised statistikapäringud ja analüüsid regionaalarengu suundumiste seireks.

Piirkondade elu- ja ettevõtluskeskkonna meetmete kujundamine

Piirkondade elu- ja ettevõtluskeskkonna meetmeid rahastatakse Euroopa Liidu struktuurivahenditest, taaste- ja vastupidavusrahastust (RRF) ja riigieelarvest. Rahandusministeeriumi ülesandeks on toetusmeetmete kavandamine, toetuse andmise tingimuste kujundamine ning elluviimise ja tulemuste seire. Toetusmeetmete rakendamisel on peamiseks partneriks Riigi Tugiteenuste Keskus, kes täidab enamiku meetmete puhul rakendusüksuse rolli. Lisaks Riigi Tugiteenuste Keskusele võivad rakendusüksuseks olla mõnel juhul ka maakondlikud arendusorganisatsioonid, maakondlikud arenduskeskused või muud partnerid vastavalt toetuse spetsiifikale.

Riigi toetusmeetmed piirkondade elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamiseks on:

- toetus piirkondade konkurentsivõime tugevdamise investeeringutele (Euroopa Regionaalarengu Fond, ERF, kuni 2023);
- toetus piirkondlikele algatustele tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks (ERF, kuni 2023);
- toetus regionaalsete kompetentsikeskuste arendamiseks (ERF, kuni 2023);
- toetus linnapiirkondade jätkusuutliku arengu toetamiseks (ERF, kuni 2023);
- toetus Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutliku arengu toetamiseks (ERF, kuni 2023);
- toetus kohaliku ja regionaalse arendusvõimekuse tugevdamiseks (Euroopa Sotsiaalfond, ESF, kuni 2023);
- toetused kohaliku omavalitsuse hoonete energiasäästu edendamiseks (kasvuhoonegaaside kvootide müügi vahendid);
- maakondliku arendustegevuse toetus ühiselt täidetavatele ülesannetele;
- toetus maakonna arengustrateegiate elluviimiseks;
- toetus hajaasustuse majapidamistele (hajaasustuse programm);
- toetus kohaliku omaalgatuse edendamiseks (kohaliku omaalgatuse programm);
- väikesaarte programm;
- Ida-Virumaa programm;
- Kagu-Eesti programm;
- toetus Vene Föderatsiooni viisa taotluse menetlemise tasu kompenseerimiseks ja viisakoordinaatori teenuse pakkumiseks;
- Setomaa ja Peipsiveere programmid ning Vana-Võromaa ja Mulgimaa arengutoetused.

2022. aastast käivituvad täiendavad toetusmeetmed:

- toetus VKEd konkurentsivõime tugevdamiseks Kagu-Eestis (ERF);
- toetus ettevõtluskeskkonna ja maakondlike teenusvõrgustike arendamiseks (ERF);
- toetus avalike teenuste ümberkorraldamiseks ja linnaruumi arendamiseks (ERF);
- toetus kohaliku ja piirkondlikku arendustegevust toetavatele uuringutele, ekspertiisidele ja pilootprojektidele (ERF);
- toetus Ida-Virumaa linnapiirkondade arendamiseks (ERF);
- toetus suuremates linnapiirkondades nutikate lahenduste toetamiseks (ERF);
- toetus KOVide investeeringutele jalgratta- ja/või jalgteedesse (RRF/Ühtekuuluvusfond);
- toetus õiglast üleminekut võimaldavatele piirkondlikele algatustele Ida-Virumaal (õiglase ülemineku fond, ÕÜF);
- toetus Ida-Viru KOV investeeringutele ülemineku mõjude leevendamiseks (ÕÜF).

Toetusmeetmete puhul on sihiks maakondlike arendusorganisatsioonide vastutuse ja otsustusõiguse järk-järguline suurendamine ning killustatuse vähendamine, seda nii uute meetmete kujundamisel kui vajadusel ka seniste toetusmeetmete ümberkorraldamisel.

Piiriülese koostöö edendamise meetmete kujundamine

Kohaliku, regionaalse ja riikliku tasandi piiriülest koostööd toetatakse põhiliselt Euroopa territoriaalse koostöö ja Euroopa naabruspoliitika piiriülese koostöö programmide kaudu, mis rahastatakse ERFi, Euroopa Liidu väliskoostöö ja riigieelarve vahenditest.

Eesti osaleb kaheksas programmis, mille raames toetatakse koostööd:

- piiriüleselt: Euroopa Liidus - Eesti-Läti, Kesk-Läänemere programmid - ja Euroopa Liidu naaberriikidega - Eesti-Vene programm;
- riikide vahel: Läänemere piirkonna programm;
- piirkondade vahel: Interreg Euroopa, URBACT III, ESPON 2020, INTERACT III programmid.

Programme viivad ellu koostöös teiste riikidega erinevates riikides asuvad institutsioonid. Programmi otsused langetatakse konsensuslikult seirekomiteedes, mille liikmeteks on erinevad ministriumid, regioonid (omavalitsusliitude esindajad) ja sotsiaal-majanduslikud partnerid (nt Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ja Eesti Vabaühenduste Liit (endine Mittetulundusühenduste ja Sihtasutuste Liit).

Eesti-Läti ja Eesti-Vene programmide rakendamise eest vastutab Eesti riik ning nende programmide korraldusasutus ja tehnilised sekretariaadid asuvad Riigi Tugiteenuste Keskuses. Programmide tehniliste sekretariaatide harukontorid asuvad vastavalt Lätis ja Venemaal.

Finantskontrolli teostamine projektpartnerite üle on iga programmis osaleva riigi kohustus. Kontrolli läbimine on eelduseks programmide vahendite väljamaksmiseks Eesti toetuse saajatele. Eestis täidab finantskontrolli funktsiooni Riigi Tugiteenuste Keskus.

Tulemus: Kõikide Eesti piirkondade arengueeldused on majanduskasvuks kasutatud, mida näitab SKP ning keskmiste sissetulekute kasv igas piirkonnas ning kõigis piirkondades paraneb pidevalt elukvaliteeti tõstvate hüvede kättesaadavus. Saavutatakse riigi arengudokumentides määratud regionaalse arengu eesmärgid. Regionaalmeetmete rakendamisel on võimalikult suur mõju regionaalpoliitika eesmärkide saavutamisele, meetmete abil saavutatakse ka mahajäänud piirkondade areng.

Meede 2. KOHALIKE OMAVALITSUSTE POLIITIKA JA FINANTSEERIMINE

Eesmärk: Võimekas, elanikele kvaliteetseid teenuseid tagav, finantsiliselt kestlik kohalik tasand ja toimiv kohaliku omavalitsuse korraldus

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
				Sihttase				
Kohaliku omavalitsuse institutsiooni usaldusväärsus elanike seas, %, >	54	57	58	59	>60	>60	>60	>60
KOV teenustega rahulolu, %, ≥	-	-	-	-	72,1	72,1	72,1	72,1
KOV teenustega rahulolu näitaja kõrgeima ja madalaima detšiili KOV-de vahe, %, <	-	-	-	-	21,7	21,7	21,7	21,7
KOV teenuste hindamises valdkondade arv, milles alla 90% KOV-dest täidab baastaseme, ≤	12	10	10	9	5	3	2	1

Tegevus 2.1. Kohalike omavalitsuste ja regionaalhalduse koordineerimine

Eesmärk: Tõhus kohalike omavalitsuste haldus ning toimiv kohanime korraldus

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
				Sihttase				
Kohalike omavalitsuste põhiülesannetega seotud uute lisandunud funktsioonide arv, >0	-	0	0	>0	>0	>0	>0	2
Kohalike omavalitsuste uute koostööalgatuste arv, kus täidetakse põhiteenuseid koostöös, >0	-	0	5	>0	>0	>0	>0	10

Tegevused ja tulemus:

Kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse poliitika kujundamine

- Toetada detsentraliseerimise pikaajalises plaanis kavandatud tegevuste elluviimist.
- Soodustada ja toetada KOV koostöös ülesannete täitmist (toetusmeetmed, juhendid jms), sh Eesti Linnade ja Valdade Liidu rolli KOV koostöö arendamisel.
- Kujundada kohaliku ja regionaalse mõjuga valdkondlike poliitikate koordinatsioonimehhanismid regionaalsel tasandil.
- Tagada regulaarne andmete uuendamine (sh KOVide küsitlus ja elanike rahulolu uuring⁴) minuomavalitsus.fin.ee veebilehel.
- Taotleda vahendid ja valmistada ette regulatsioon kohalike omavalitsuste vabatahtlike ühinemiste toetamiseks;
- Koordineerida ministeeriumidevahelise KOV inimvara arendamise võrgustiku tegevust ja tegevuskava elluviimist.
- Uuendada kohaliku omavalitsuse korralduse seadust.
- Toetada KOV IT arenguid Eesti Linnade ja Valdade Liidu kaudu.

Tulemus: Eestis on võimekas ja hästi korraldatud, kohalikele elanikkonnale kvaliteetseid teenuseid tagav kohalik tasand, mida usaldab üle 60% elanikest.

Tegevus 2.2. KOVide finantseerimise ja finantsjuhtimise korraldamine

Eesmärk: KOVide finantsjuhtimine on kestlik ja finantsinformatsioon läbipaistev, et KOVid suudaksid jätkusuutlikul moel elanikele kohalikke avalikke teenuseid pakkuda

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
				Sihttase				
Riigieelarvest KOV-de sihtotstarbeliste toetuste (sh toetusfond) osakaal KOV-de põhitegevuse tuludest, %	25	24	26	24	24	15	15	15
Tasandusfondi mittesaavate KOV-de ja tasandusfondi saavate KOV-de põhitulu (tulumaks, maamaks ja tasandusfond) elaniku kohta erinevus, <	1,22	1,22	1,22	1,22	1,22	1,20	1,20	1,20
Finantsraskustes KOV-de arv	0	0	0	0	0	0	0	0

⁴ Elanike rahulolu uuringu metoodika muudatuse tõttu viiakse uuring läbi 2022 teisel poolaastal ning andmed selguvad 2022. aasta lõpuks/2023. aasta alguseks.

Tegevused ja tulemus:

Tegevusega tagatakse kohalikele omavalitsustele rahalised vahendid summas, mille arvutamisel arvestatakse nende geograafilisi, demograafilisi ja sotsiaal-majanduslikke erinevusi, et tagada omavalitsuste stabiilne finantsseis ja finantsraskuste tekkimise riskide ennetamine, kestlik finantsjuhtimine kõikides etappides ning läbipaistev ja adekvaatne finantsinformatsioon selleks, et omavalitsused suudaksid jätkusuutlikul moel elanikele kohalikke avalikke teenuseid pakkuda.

Keskendumine tulemuste saavutamisele ja teenuste paremaks muutmisele käib samaaegse maksuautonoomia ja rahastamise sihtotstarbe vähendamisega.

 Suurendada kohalike omavalitsuste finantsautonoomiat ülesannete täitmise tõhususe ja kvaliteedi parandamiseks,

- andes sihtotstarbelised toetused kohalike omavalitsuste tulubaasi ja jaotades vahendid tulumaksu ja tasandusfondi kaudu (2022-2025).
- suurendades maksuautonoomiat maade hindamise läbiviimise, kohalike maksude osakaalu suurendamise ja üksikisiku tulumaksu protsendi määramise õiguse kaudu (2022-2025).

 Suurendada kohalike omavalitsuste motivatsiooni ettevõtluskeskkonna arendamisel juriidilise isiku tulumaksust osa jaotamisega töökohtade arvu järgi KOVis ja kohaliku kasu instrumentidele õigusliku aluse andmisega (2022-2025).

 Edasi arendada rakendust „minu omavalitsus“, muutes rakendus igapäevaseks tööriistaks kohalike omavalitsuste teenuste arendamisel, omavalitsuste ülesannetega seotud poliitika kujundamisel ning siduda omavalitsuste rahastamine teenustasemetega (2022-2025).

 Edasi arendada omavalitsuste finantsjuhtimist, sh regulatsioonide muutmine, liikumaks tulemuspõhise, huvigruppe kaasava ning läbipaistva eelarvestamise poole (2022-2025).

 Seirata kohalike omavalitsuste finantsolukorda ja hinnata finantssuutlikkust omavalitsuste finantsilise jätkusuutlikkuse tagamiseks (2022-2025).

Tulemus: Eestis on finantsiliselt kestlik kohalik tasand, kus finantsinformatsioon on läbipaistev ning finantsraskustes KOVe ei ole.

Meede 3. RUUMILINE PLANEERIMINE

Meetme tasandi eesmärk ja mõõdikud ühtivad Tegevuse tasandi omadega

Tegevus 3.1. Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja korraldamine

Eesmärk: Ruumiline planeerimine loob kõigil planeerimistasanditel eeldused erinevaid arenguvajadusi tasakaalustava, kvaliteetse ja säästliku ruumikasutuse tekkeks läbi avaliku protsessi.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
				Sihttase				
2018. aastal või hiljem kehtestatud omavalitsuste üldplaneeringud, aasta kohta	4	1	3	4	10	33	10	3
Üldplaneeringuid muutvate detailplaneeringute arv, <	104	135	120	90	90	90	90	90
Kesktes planeeringute andmekogus (loomisel) digitaalselt kättesaadavate planeeringute osakaal, >	-	-	-	-	-	-	-	-

Tegevused ja tulemus:

Strateegiliste pikaajaliste maakasutust suunavate dokumentide koostamine (üleriigiline planeering, maakonnaplaneering ja üldplaneering) on ainus haldusmenetlus, mille eesmärk on erinevate valdkondade arenguvajaduste tasakaalustamine, mitte ühe konkreetse valdkonna (näiteks transport, muinsuskaitse, looduskaitse või ettevõtlus) ruumivajaduse rahuldamine. Erinevate valdkondade ruumiliste arenguvajaduste tasakaalustamine võimaldab kasutada säästlikumalt loodus- ja rahalisi ressursse.

Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja rakendamine

Teenuse eesmärk on planeerimispraktika arendamine kohalikes omavalitsustes ja riigi tasandil.

Tegevused eesmärgi saavutamiseks on järgmised:

Leida viise kohalikes omavalitsustes planeeringuspetsialisti, arhitekti positsiooni tugevdamiseks. Samuti leida lahendused pädevuse tagamiseks asutustes ja ametites, mis osalevad igapäevaselt planeeringumenetlustes, eriti enda valdkonna vajadustele tuginedes kooskõlastuse andjana;

Kujundada planeerimispraktikat ja vajadusel kutsuda ellu seadusemuudatusi selliselt, et kaasamine planeeringute koostamisel tagaks kõigile võimaluse oma seisukohtade esitamiseks ja kaasamine aitaks leida parimaid ruumilahendusi konkreetses asukohas;

Koostada ja pidevalt ajakohastada vajalikud riiklikud planeeringud riiklike ruumivajaduste määratlemiseks ning riikliku tähtsusega ehitiste asukohavalikuks;

Viia ellu arendustegevusi ja muudatusi ruumilise planeerimise rohelises raamatus välja toodud parendusvajaduste realiseerimiseks.

Suurendada kohalike kogukondade ja kohalike omavalitsuste talumishuvi ettevõtluse arendamisel ning tagada otsuste läbipaistvus ja arendajate võrdne kohtlemine, töötades välja vajalikud valdkondlikud regulatsioonid ja meetmed. Läbi on viidud alusanalüüs⁵, jätkub asjakohaste poliitikainstrumentide välja töötamine.

Töötada välja ja viia ellu lahendused kahanevate asulate vähenenud rahvaarvuga kohandamiseks, et luua kvaliteetne elukeskkond, toimiv kinnisvaraturg ning tagada hea avalike ja kaubanduslike teenuste kättesaadavus. Seni kasutamata lahendusi otsitakse OECDga projektis SPADAPT (*Adapting to shrinkage and ageing through spatial interventions*). Tasakaalustatud ruumilise arengu ja kvaliteetse elukeskkonna edendamiseks osaletakse muude sekkumiste ettevalmistamisel ja läbiviimisel, mille eesmärk on kahaneva rahvaarvaga kohanemine.

Kohalike omavalitsuste tegevuse toetamine läbi nõustamise, juhendamise ja koolitamise;

Detailplaneeringute praktika suunamine. Valminud on alusanalüüs juhendmaterjalide väljatöötamiseks⁶, alustatakse materjalide väljatöötamist;

Planeerimisõiguse muudatuste ettevalmistamine ja muudes seonduvates õigusloomeprotsessides osalemine;

2015. aastal jõustunud planeerimiseseaduse rakendamise ja mõju järelhindamine;

5

https://www.rahandusministeerium.ee/system/files/force/document_files/kohaliku_kasu_instrumentide_anal_uus_praxis_2020.pdf?download=1

⁶ „Eesti detailplaneeringute probleemide ja parendusvõimaluste analüüs Rahandusministeeriumile“, kaasrahastamine RITA vahenditest

Rahvusvahelistes võrgustikes osalemine riikliku planeerimispraktika edendamiseks ja makroregionaalsete ruumiliste arenguvajaduste määratlemises osalemiseks;

Planeeringumenetluste kiirendamine ja lihtsustamine nii õiguslike kui digilahenduste abil:

Planeeringute keskse andmekogu arendamine planeeringute kättesaadavuse tagamiseks (sh varem kehtestatud planeeringute tagantjärele digiteerimine), planeeringute menetluse tõhustamine, sh digilahenduste abil menetluste kiirendamine ja lihtsustamine.

Üleriigilise planeeringute menetluse infosüsteemi analüüsimine ja arendamine, juhul kui see muudab planeeringute menetlust kiiremaks ja tõhusamaks. Koostamisel on eelanalüüs, millele tuginedes otsustatakse järgmised tegevused (kas ja kuidas infosüsteemi arendada).

Ruumilise arengu seiremeetodite arendamine: maakasutusmuudatuste seireraamistiku välja töötamine, elukeskkonnaga rahulolu mõõtmise jätkuv arendamine ning parem sidumine eri valdkondade poliitika kujundamise ja rakendamisega⁷.

Elukeskkonnaga rahulolu mõõtmise meetodika täiendusvajadused ja jätkuuringute läbiviimine KOV andmekorje osana.

Üleriigilise, maakonna-, eri- ja KOV planeeringute alane tegevus

Teenuse eesmärk on üleriigilise planeeringu, üleriigilise mereala planeeringu, maakonna- ja eriplaneeringute koostamine ja ajakohasena hoidmise korraldamine ning KOV planeeringute menetlemine ja heakskiit.

Tegevused eesmärgi saavutamiseks on järgmised:

Üleriigilise planeeringu aja- ja asjakohasuse hindamine, tegevuskava täitmise seire ning vajadusel tegevuskava uuendamine ning üleriigilise mereala planeeringu ja selle tegevuskava koostamine;

Eesti maakasutust mõjutavad rahvusvahelised trendid. Üleriigilise planeeringu alusuuring;

Maakonnaplaneeringute (sealhulgas teemaplaneeringud) koostamine, kehtestatud maakonnaplaneeringute asjakohasuse hindamine, tegevuskavade täitmise seire ning vajadusel tegevuskavade uuendamine::

Pärnu maakonnas kogu jõe ulatuses maakonnaplaneeringu teemaplaneering ja keskkonnamõju strateegiline hindamine, alanud on mõjude hindamise uuringud (2022-2023);

Ida-Viru maakonna joonobjekti teemaplaneering (2022-2023);

Harju maakonna maavarade teemaplaneering (2022 - 2025).

Eriplaneeringute koostamise algatamine, koostamise korraldamine, menetlustoimingute tegemine ja kehtestamiseks ettevalmistamine.

Suure väina püsiühenduse riigi eriplaneering (2022-2028);

Tallinna ringraudtee riigi eriplaneering (2022-2028);

⁷ 2021. aastal valmib analüüs "Elukeskkonnaga rahulolu hindamise meetodika täiendusvõimalused ja andmete kasutamine säästva arengu suunamisel", mida kaas rahastatakse RITA vahenditest.

- Tallinn - Narva maantee Haljala - Kukruse lõigu 2+2 riigi eriplaneering (2022 - 2027);
- Liivi lahe meretuulepargi elektrikaabli riigi eriplaneering (2022 - 2027).

KOV planeeringute (üld- ja detailplaneeringud) ja nende keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse õiguspärasuse kontroll, KOV planeerijate nõustamine, juhendamine ja koolitamine.

Tulemus: Ruumiplaneerimine läbi avaliku protsessi on eri arenguvajadusi tasakaalustav ning ruumikasutus kvaliteetne ning säästlik. Ruumilise planeerimise seadusruum ja praktika edendavad häid ruumiotsuseid.

Programmi juhtimiskorraldus

Regionaalpoliitika programmi eesmärgi täitmise eest vastutab Rahandusministeerium.

Rahandusministeeriumi peamiseks koostööpartneriteks programmi elluviimisel on kohalikud omavalitsused, kohaliku omavalitsuse üksuste üleriigiline liit, maakondlikud omavalitsusliidud, maakondlikud arendusorganisatsioonid, ministeeriumid, Eesti Keele Instituut, põhiseaduslikud institutsioonid, ülikoolid, uurimiskeskused, valdkonnaga seotud vabaühendused, valdkonnas tegutsevad konsultatsiooniettevõtted ja välispartnerid.

Regionaalpoliitika programmi juhib regionaalpoliitika asekancler. Programmijuhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine. Valdkonna eest vastutav minister kinnitab programmi pärast riigieelarve vastuvõtmist Riigikogus. Programm avalikustatakse Rahandusministeeriumi veebilehel.

Programmi tulemuste seire toimub vastavalt määrusele „Riigi eelarvestrateegia ja ministeeriumi valitsemisala eelarve projekti koostamise ning riigieelarve vahendite ülekandmise kord“. Iga lõppenud aasta kohta koostatakse programmi tulemusaruanne, mis on sisendiks valdkonna „Tõhus riik“ tulemusaruandesse.